Şiir Hakkında Bazı Düşünceler
Ahmet Haşim

Biz bu satırlarda, şiirde anlam ve açıklığın ne değerde şeyler olduğu hakkında kendi değerlendirme va kanılarımızı söylemekle yetineceğiz.

Her şeyden önce şunu itiraf edelim ki şiirde anlamdan ne kastedildiğini bilmiyoruz. Düşünce dedikleri bayağı yorumlar yığını mı, öykü mü, uyaklı yazı mı ve açıklık, bunların sıradan akıllarca anlaşılması mı demektir? Şiir için bunları zorunlu varsayanlar, şiiri tarih, felsefe, söylev ve güzel konuşma gibi bir sürü söz sanatlarıyla karıştıranlar ve onu asıl görünüş ve belirtilerinden seçip tanıyamayanlardır.

Oysa ki şair, ne bir gerçeklik habercisi, ne güzel konuşma yapan bir insan, ne de bir kanun söyleyicisidir. Şairin dili düzyazı gibi anlaşılmak için değil, fakat duyulmak üzere oluşmuş, müzik ile söz arasında, sözden çok müziğe yakın, kurgulanmış bir dildir. Düzyazıda biçemin oluşumu için zorunlu olan öğelerin hiçbiri şiir için sözkonusu olamaz. Şiir ve düzyazı, bu bakımdan, birdiğeriyle yakınlık ve ilgisi olmayan, ayrı yapılardır. Düzyazıyı doğuran akıl ve mantık, şiiri ise bilinç bölgeleri dışında, gizem ve bilinmezlerin geceleri içine gömülmüş, yalnız aydın sularının ışıkları, ara sıra içyaşamın ufkuna yansıyan kutsal ve isimsiz kaynaktır.

Şiirin söz ve davranışlarını taklide özenen bir düzyazının sahteliğine, ancak düzyazının açıklık ve anlaşılırlığ ını eğretileyen gölgesiz bir şiirin hüzünlü çıplaklığı erişebilir. Denebilir ki şiir, düzyazıya çevrilmesi olanaklı olmayan koşuktur.

Şiirde her şeyden önce önemli olan sözcüklerin anlamı değil, tümcedeki söyleniş değeridir. Şairin hedefi, her sözcüğün tümcedeki yerini, diğer sözcüklerle olacak bağlantı ve karş ılaşmalardan ve gizemli birlikteliklerden oluşmuş, tatlı, mahrem, uçucu veya sert sese göre belirlenmiş ve farklılaştırılmış tümce uyumlarını, dizenin genel gidişine bağlı kılarak, kaydırılmış ve akışkan, karanlık veya ışıklı, ağır veya hızlı duygulara, sözcüklerin anlamı ötesinde, dizenin müzik kaydırmalarından sınırsız ve etkili bir anlatım bulmaktır.

Sözcük dönüşümleri ve uyum kaygıları arasında anlam güneş tutulmasına uğrarsa ruh onu uyumun tadıyla yerine koyar. Aslında anlam uyumun kulağa üflenmesinden başka nedir? Şiirde konu, şair için ancak mırıldanma ve düşlemelere bir gerekçedir.

Bu tanımın dışında hiçbir şiir yoktur. Böyle olmadığı iddia edilebilecek bir şiir varsa o şiir değildir ve ona şiir diyenler ancak yabancılardır.

Şiirin bir ortak dil olmasını isteyenlerin boş hayaline gerçekleşme olanağı dilemekle birlikte, şimdiye kadar hiçbir büyük şairin, sınırlı bir insan katmanı dışında anlaşılmış olduğu iddia edilemeyeceği kanısındayız.

Abartılmaksızın denilebilir ki, herkesin anlayabileceği şiir, yalnız basit şairlerin işidir. Büyük şiirlerin girişleri, tunç kanatlı sağlamlaştırılmış şehir kapıları gibi, sımsıkı kapalıdır, her el o kapıları itemez ve o kapılar bazan yüzyıllarca insanlara kapalı durur.

Şairin anlamlı olmaktan önce daha nice kaygıları vardır ki, onlara oranla anlam ve açıklık, şiirin ancak bilgi sahibi olmayana göre kurulmuş dış yüzünü ve çeperini oluşturur.

Yine de bir dakika için şiirde açıklığın gereği kabul edilse bile, önce açıklığın ne demek olduğunu anlamak gerekir. Hangi türlü zekanın anlayışı açıklığa ölçek kabul edilmeli? Birisi için açık olan

bir şiirin diğer birisi için de öyle olması hiç de gerekmez. Zekalar vardır ki evrenin ortasına atılmış sönük aynalardır. Bunların anlamadığı yalnız şu veya bu şiir değildir; sıkı bilinmezlik ormanları bunların zekalarını ve ruhlarını her taraftan çevirir. Geceler içinde yanan bir ateş gibi, tepede durana belli olan bir anlamın, uçurumdakine geçersiz olması kadar zorunlu ne olabilir? Şair genel dilden ayrılmış, tümceleri yeni anlamlarla zenginleşmiş, her harfi yeni uyumlarla tanınan, tutum ve edası başka bir ölçeğe göre düzenlenmiş, duygu, renk ve düşle dolu kişisel bir dilcik yarattığı andan başlayarak yapıtının açıklığı okuyucuya göre dönüşmeye başlar. ünkü açıklık, yapıta ait olduğu kadar okuyucunun da zeka ve ruhuna ilişkin bir sorundur En güzel şiirler anlamlarını okuyucunun ruhundan alan şiirlerdir.

Kısacası şiir kendisine gökten yazı inmişlerin sözleri gibi, çeşitli yorumlamalara uygun bir genişlik ve kapsama sahip olmalı. Bir şiirin anlamı diğer bir anlam olmağa uygun oldukça, her okuyan ona kendi yaşamının anlamını yükleyebilir ve böylece şiir, şairle insanlar arasında ortak bir duygu dili olmak pyesini elde edebilir. En zengin, en derin ve en etkili şiir, herkesin istediği gibi anlayacağı ve bundan dolayı uçsuz bucaksız duyarlılıkları içine sığdıracak bir genişliği olandır. Sınırlı ve tek başına bir anlamın çemberi içinde sıkışıp kalan şiir, o belirsiz ve akışkan, sınırı insan duyuşlarının kaynaştığı yeri çeviren şiirin yanında nedir?

Günümüz Türkçesine Çeviren: Gökhan Sayram.